

Кинеската активност во Западен Балкан - од „дипломатија на маски“ до „дипломатија на вакцини“

Илија Николовски

Ковид-19 и „митот за солидарноста“

Пандемијата на КОВИД-19 ја покажа ранливоста на глобалните синџири на снабдување, (не)подготвеноста на здравствените и останатите државни системи да се справат со криза од овие размери, како и асиметричноста во меѓународните односи. Во хаотичното управување со здравствената, економската и воопшто човечката криза која го зафати речиси целиот свет, повеќето држави беа препуштени сами на себе да откриваат како треба, а како не да се постапува и да учат од сопствените грешки. Почетните моменти на пандемијата сериозно ги разнишаа идеалите за солидарност и заемна помош меѓу државите, особено во Европа каде што тие се темелите на кои почива идејата за ЕУ и кон коишто гравитираат и околните држави, пред сè Западен Балкан како регион со најреална перспектива за членство.

Соочени со првично најавената забрана од ЕУ за извоз на медицинска опрема, затворени граници и недостиг на медицински капацитети, државите од Западен Балкан се свртеа кон единствената земја која се чинеше дека има желба и моќ да им помогне – Кина. Не само што имаа можност да учат како Кина се справила со вирусот, туку и да добијат повеќе конкретни донации на заштитна опрема и маски. Притоа, не се поставуваа прашања за мотивацијата зад кинеската дарежливост ниту пак се проверуваа информациите кои доаѓаа од Кина.

Кинеската помош за Западен Балкан во текот на пандемијата

„Пријател во невоља помил е од брат“ - пишуваше на кинеските донации за македонската полиција, а донации добија и армијата, повеќе општини кои се збратимени со кинески градови, како и дел од медиумите. Црна Гора доби [9 тона медицинска опрема](#), а помош во повеќе наврати добија и Албанија и Босна и Херцеговина. Сепак, водечка земја според помошта што ја доби од Кина и вниманието што тоа го привлече е несомнено Србија. Имено Србија уште на почетокот на кризата доби поголема количина заштитна опрема од Кина, српскиот претседател [Вучиќ јавно го бакна кинеското знаме](#), а утредента осамнаа и билборди со кои јавно му се заблагодарува на неговиот брат Си.

Во моментот не е познато колку точно изнесуваат кинеските донации за Србија (како ни за ниедна друга земја од Западен Балкан), а колку во помошта има удел опремата што државите сами си ја купуваат. Иако не се знае [дали Кина е најголемиот донатор во периодот на пандемијата](#), сепак во Србија, како и во некои други држави се појавија наративи со кои тоа се потврдува и се глорифицира кинеската помош, а се критикува ЕУ дека не им излегла во пресрет на државите од регионот. Дури и во Северна Македонија се појавија [дезинформации дека Кина ќе ни донира респиратори, а всушност се работеше за набавка со пари од ЕУ](#).

Западен Балкан и процесот на имунизација против Ковид-19

Од друга страна ЕУ по самиот почеток на пандемијата издвои итна помош за државите од Западен Балкан во износ од [38 милиони евра](#), а вкупниот пакет се проценува на [3.3 милијарди евра](#). Освен тоа, ЕУ обезбеди [70 милиони евра](#) за купување вакцини иако државите од Западен Балкан, со исклучок на Србија, се или на почеток или сè уште во очекување на процесот на имунизација. Тоа се должи на фактот дека повеќето земји од Западен Балкан сметаа на КОВАКС механизмот кој не успеа да профункционира навреме, а поради тоа што се мал пазар не успеаја ни да испреговараат сами со производителите на вакцини. Освен тоа, имајќи ја предвид нивната определба да набават вакцини од западните земји, во почетокот тие не сакаа ни да ја разгледаат алтернативата за набавка од Кина и Русија. Затоа, кога започна имунизацијата во ЕУ, кај граѓаните и лидерите од Западен Балкан се појави извесна доза на фрустрација и тие ја обвинија ЕУ за непокажување на солидарност, како на пример [албанскиот премиер Еди Рама](#). Тие започнаа да разгледуваат опции за купување вакцини од Кина и Русија при што дел од нив, како Северна Македонија се одлучи за кинески вакцини од Синофарм, Босна и Херцеговина, односно Република Српска за руската вакцина Спутник 5, а Црна Гора набави и руски и кинески вакцини. Притоа македонскиот премиер [Заев се консултираше со западните партнери и НАТО](#) со цел да појасни дека вакцините не се геополитичко прашање туку прашање од јавен интерес за граѓаните.

Во меѓувреме, Србија стана [лидер во регионот](#) според бројот на вакцинирани граѓани и набавени вакцини од три извори – Фајзер, Русија и Кина. Како и досегашната дипломатија на балансирање меѓу Истокот и Западот, и сега Србија ги стави своите интереси пред заедништвото со западните земји и ЕУ со којашто преговара за членство. Овој начин на водење надворешна политика доведе дури и [јавното мислење во Србија](#) да смета дека кинеското влијание во државата е позитивно (87%) и дека Србија нема никогаш да стане членка на ЕУ (57%).

Што се крие зад „дипломатијата на маски“ и „дипломатијата на вакцини“?

Сепак, ова еднострано гледање на работите не ги зема предвид кинеските мотивации зад „дипломатијата на маски“ и „дипломатијата на вакцини“. Во моментите кога ЕУ и целиот западен свет се соочуваше со здравствената криза без преседан, Кина под превезот на солидарност упатуваше скриена критика на демократскиот свет и се обидуваше да го преземе приматот на светски лидер од САД. Ги искористи слабостите на западните земји за да предизвика внатрешни поделби и да ја намали сопствената одговорност во однос на ширењето и контролата на вирусот преку кинеските граници. Освен тоа, го промовираше сопствениот модел на справување со кризата кој не води сметка за заштитата на човековите права и доброто владеење во општества како Западен Балкан кои и онака имаат сериозни предизвици во овие области и под влијание на кинеското влијание би можеле лесно дополнително да назадуваат.